

■ På tide å stå opp å endre verden

TO OPPGAVER MED UTGANGSPUNKT I DIKTET «ETTER 22. JULI» SKREVET AV FRODE GRYTEN I DAGENE ETTER 22. JULI 2011.

Det å skape et demokratisk samfunn som er motstandsdyktig mot terror kan føles som en stor og vanskelig oppgave. Men små handlinger fra enkeltmennesker kan være viktige byggeklosser i demokratiet, og fokus på hva disse handlingene kan være kan bidra til å fremme tro på egen rolle som medborger og å styrke fremtidstro.

I Demokrativerkstedet på Utøya har diktet «Etter 22. juli» av Frode Grytten en sentral plassering på en vegg midt i rommet. Diktets siste linje er «hei, hei, på tide å stå opp og endre verda». Denne linjen er også trykket på lemmen på båten M/S Torbjørn som kjører til og fra Utøya. I disse to oppgavene brukes dette diktet som utgangspunkt for å utforske hva hver enkelt av oss kan gjøre for å endre verden.

Etter 22. juli

etter 22. juli

etter at vi blei sprengt i filler

etter at fredagen fall ut av hendene på oss

etter at vi måtte lære oss norsk på ny

etter at sorga strekte seg heilt opp til håret

etter at dagane tok til å regne ned over oss

orda overlever ein 9mm glock

kjærleiken er kraftigare enn ei 500 kilos bombe

å halde hender er mektigare enn ladegrepet

eit lite kyss er viktigare enn 1500 sider med hat

eit vi er så mykje meir enn eit eg

det kjem eit nytt 22. juli, det må jo det

ferja skal frakte fleire bankande hjarte over

telta skal bli slått opp på grønt gras

morgonsola skal kysse øya vaken

hei, hei, på tide å stå opp og endre verda

Frode Grytten, skrevet i ukene etter terroren 22. juli.

OPPGAVE A:

Skriv ned en ting du skal gjøre for å endre verden

● LÆRINGSMÅL

- Å styrke ansvarsfølelse og tro på egen mestring
- Å styrke fremtidstro.
- Å finne eksempler på konkrete handlinger som kan bidra til å skape en demokratisk kultur.

TIDSBRUK: 20 minutter

ANTALL DELTAKERE: 10–30 deltakere

NØDVENDIG UTSTYR:

- Kort med påskriften «Jeg skal.....» eller blanke papirkort.
- En vegg eller lignende hvor kortene kan henges opp. På Utøya er det en egen vegg for det utenfor Biblioteket.
- Penner eller tusj.
- Utskrift av diktet «Etter 22. juli» med Frode Grytten.

● FREMGANGSMÅTE

I denne øvelsen inviteres deltakerne til å skrive ned en konkret handling de kan gjøre for «å endre verden». Øvelsen egner seg godt som avslutning på en undervisningsøkt.

1. Start med å dele ut diktet «Etter 22. juli» av Frode Grytten til deltakerne. Les diktet «Etter 22. juli» av Frode Grytten høyt. Forfatteren skrev diktet rett etter 22. juli 2011 og det har blitt et veldig kjent dikt.
2. Snakk med den som sitter ved siden av deg, og deretter i plenum:
  - a. Hva får diktet deg til å tenke på?
  - b. Er det en setning eller noen ord du la litt ekstra merke til?
3. Velg ut ei linje som gjør inntrykk på deg – del med den som sitter ved siden av deg. Begrunn hvorfor.

4. Hele gruppen står i en stor sirkel og deltakerne får beskjed om at de nå skal si sin utvalgte linje høyt med innlevelse i tur og orden. Hvis noen ler, begynner vi på nytt.
5. Siste linje i diktet er: «hei, hei, på tide å stå opp og endre verda.» La deltakerne snakke sammen to og to:
  - a. Er det noe dere har lyst å endre på? På skolen, i vennegjengen, på fotballaget/koret, på stedet dere bor, i Norge, i verden?
6. Samtale i plenum.
7. Del ut kort med påskriften «Jeg skal.....» og noe å skrive med til alle deltakerne. Gi deltakerne i oppgave å fullføre setningen med en konkret handling. Forklar at kortene skal henges opp, og at det de skriver kortet vil være et løfte fra dem til de som leser det. Det er derfor viktig at alle skriver noe de tror de vil klare å gjennomføre, slik at man klarer å holde løftet man gir.
8. Avslutt med å henge opp lappene på en vegg, i et tre eller et annet passende sted. På Utøya er det en egen vegg for dette utenfor Biblioteket.

FOR DEG SOM GJENNOMFØRER PÅ UTØYA

Gjennomfør den gjerne nede i Demokratiwerkstedet, eller spør deltakerne om de så diktet da de var i Hegnhuset? Har de sett den siste linjen av diktet noen steder?

TIPS!

Denne øvelsen kan knyttes opp til oppgaven «Hva er en medborger?» om dere har startet undervisningsøkten med den. Da kan du for eksempel si «Husker dere vi snakket om medborgerskap tidligere i dag? Da snakket vi om at som medborgere, så har både rettigheter og ansvar. Vi skal avslutte med å se på hvilket ansvar hver enkelt av oss kan ta.»

OPPGAVE B:

Filosofisk samtale: Hva kan vi gjøre for å endre verden?

● LÆRINGSMÅL

- utvikle egne synspunkter gjennom kritisk holdning og selvbevisstgjøring
- styrke samtaleferdigheter, som argumentasjonsferdigheter og evnen til aktiv lytting
- reflektere rundt egen rolle som medborger

TIDSBRUK: 90 minutter

ANTALL DELTAKERE: Max 30 stk

NØDVENDIG UTSTYR:

- Skriv ut diktet «Etter 22. juli» av Frode Grytten. En kopi til hver deltaker.

● FREMGANGSMÅTE

INTRODUKSJON

1. Før den filosofiske samtalen bør deltakerne sammen repetere diktet for å bli bedre kjent med teksten, men også våkne litt og få brukt kroppen/stemmen. Alle får utdelt diktet.

Tips til oppvarming:

- o Alle leser diktet sammen i kor, gjerne i ring.
- o Alle leser diktet sammen i kor, men med ulik stemmebruk; variere volumet, med hviskestemme, med stigende volum osv.
- o Alle går rundt, som i en hønsegård, og leser uavhengig av de andre. Her kan deltakerne bestemme mer selv. Der kan gjerne legges seg ned på gulvet og rulle, hoppe, hinke, men må være i bevegelse.
- o Deltakerne deles i to grupper og leser mens de står på to linjer, mot hverandre. De kan lese annenhver linje, avsnitt eller hele diktet hver.

HOVEDDEL

2. Deltakerne deles inn i samtalegrupper på 8–12 personer. Gruppen sitter i ring. Alle bør ha papir og blyant/penn for å kunne ta notater underveis. Dersom det lar seg gjøre, kan det være en lærer sammen med hver samtalegruppe. Alternativt kan samtalen foregå i grupper og med deling i plenum.
3. Siste verselinje i diktet er «hei, hei, på tide og stå opp og endre verda». Sammen skal gruppa samtale om «Hvordan kan VI stå opp og endre verden»?
4. Før samtalen starter er det viktig at du klargjør hvordan samtalen skal foregå:
  - o Vi tar oss tid
  - o Vi lytter
  - o Vi viser respekt
  - o Vi begrunner våre påstander
  - o Vi skal ikke ha et fasitsvar - samtalen i seg selv er målet;
5. Samtalen kan starte ved at alle skal tenke gjennom spørsmålet først og notere ned påstander, spørsmål eller andre ting på en lapp før samtalen starter. Deretter kan du spørre om noen vil dele hva de har skrevet, og dette kan brukes som utgangspunkt for samtalen.
6. Det går an å ta pauser underveis for å oppsummere samtalen så langt.

AVSLUTTENDE REFLEKSJON

Avslutt med å oppsummere:

- Hva har samtalen gitt oss av ny innsikt?
- Hva syntes dere om denne måten å utforske et tema på?
- Var det noe som overrasket dere? Hvorfor?
- Kan vi ta med oss noe lærdom fra denne samtalen til andre samtaler vi har i hverdagen?

TIPS!

Synes deltakerne det er vanskelig å komme i gang? Spør dem: Hva er det de ønsker å endre på? Hva kan bli bedre på skolen vår, i lokalsamfunnet, i Norge, i verden?

ØNSKER DU Å KNYTTE ØVELSEN TETTERE TIL TERRORANGREPENE 22. JULI?

Utgangspunktet for samtalen er Frode Gryttens dikt «Etter 22. juli».

Spør deltakerne: Er det noe vi kan endre på for at lignende terrorangrep ikke skal skje?

● TIPS TIL DEN SOM FASILITERER SAMTALEN

Målet med den filosofiske samtalen er å gi deltakerne trening i å delta i gode, undersøkende dialoger, som et alternativ til den konkurransepregede debatten. I den filosofiske samtalen dreier det seg ikke om å overbevise andre om at ens egne meninger er de rette, men å utforske et tema i fellesskap.*

Slik utforskning innebærer også at man bør ta ordet selv om man er usikker på det en sier. Det bør tydeliggjøres for deltakerne at det å snakke er en måte å tenke på. Noen ganger blir en først klar over hva en tenker, idet en uttaler det. Gjennom den filosofiske samtalen tenker en sammen med andre, gjennom å utvikle og bygge videre på det som sies.**

Vær obs på rollen din – din oppgave er å være en interessert samtalestyrer som legger til rette for at samtalen kan utvikle seg mest mulig på deltakernes premisser.

Tips til undersøkende spørsmål:

- Omformulering. Eksempel: «(Jeg er ikke sikker på om alle har forstått helt hvordan du tenker her,) kan du gjenta det du sa med litt andre ord?»
- Fortolkning. Eksempel: «Jeg er usikker på om du er ironisk nå, fordi ... (begrunn med f.eks tonefall, ansiktsuttrykk, fakter og kroppsspråk.)»
- Definisjoner av viktige ord i samtalen. «Hva legger vi egentlig i ordet ...?», «Er det flere mulige måter å bruke ... på?» eller «Hvis vi definerer ... sånn og ikke sånn, er det da flere som er enig/uenig med ...?»

- Oppmuntring til alternative tenkemåter ved mot-eksempler
- Bidra med saksopplysninger, fakta eller faglige oppklaringer relatert til innspill, men pass på så disse opplysningene ikke oppfattes som svar på de filosofiske spørsmålene samtalen dreier seg om.

Tips til styring av samtalen, dersom samtalen skal gjennomføres med en hel klasse:

- Bruk gjerne talelapper (hver deltaker får f.eks. fem lapper hver og må gi fra seg en når de sier noe)
- Trekk hvem som skal svare på noe ved hjelp av lapper/ispinner eller bruk terning (hver deltaker får et nummer, det går an å kjøpe terninger for rollespill med flere nummer enn 6)
- Be den deltakeren som har et spørsmål selv bestemme hvem som skal svare
- Legg inn tenkepauser hvor alle svarer på noe som har kommet opp underveis i samtalen (skriftlig)

Tips dersom samtalen går i stå:

- Spør deltakerne: Hva er feil? Hva er vanskelig? Hvorfor er det kjedelig? Hvorfor deltar ikke alle i samtalen?
- Etter at dere har utforsket hva som er problemet, forsøk å finne løsninger. Hva kan gjøres? Forslagene kan samles inn og skrives ned på tavla, og deltakerne kan stemme over de ulike forslagene til løsning. For eksempel: samtalen avsluttes, dere tar en pause, velger et nytt tema...

---

* Skoletorget, Filosofiske samtaler med barn og ungdom (Hentet 20.04.2020) fra: <http://skoletorget.no/abb/filo/tour1.htm>

** Kverndokken, Kåre (2016), 101 måter å fremme muntlige ferdigheter på – om muntlig kompetanse og muntlighetsdidaktikk